

FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No | General Publication Number: 1900

FCR Sertifika no | Certificate Number: 46550

ISNI: 0000 0004 4657 1968

ROR ID: ror.org/00zznvq98

Alt Marka | Imprint: Fecr

Yayın No | Publication Number: 1117

Kitap Adı : Nüveyrî'nin *Nihâyetü'l-Ereb*'inde Mûsikî

Book Title : Music in al-Nuwayrî's *Nihâyat al-Arab*

ISBN : 978-625-8724-73-8

DOI : doi.org/10.70458/fcr.9786258724738

Yazar | Author: Mustafa Said Akdoğan | orcid.org/0000-0001-9415-4980

Kurum | Institution: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

ROR ID: ror.org/05mskc574

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book – Monograph

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 16 x 24 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 558 (xvi+542)

Yayın Tarihi | Publication Date: Mayıs | May 2026

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: AVA - İslam müziği | Islamic music

BISAC: MUS006000 - Müzik / Türler ve Tarzlar / Dünya Müziği | Music / Genres & Styles / World Music

THEMA: AVA - Müzik | Music

LC Classification: ML3551 - İslam dünyasında müzik | Music in the Islamic world

DEWEY: 781.7 - Etnik ve geleneksel müzik | Folk, national & ethnic music

WoS Category: Müzik | Music

WoS Citation Topics Meso: 6.289 - Müzik | Music

WoS Citation Topics Micro: 6.289.XXXX - İslam müziği çalışmaları | Islamic music studies

Scopus Subject Areas: 1210 - Sanat ve Beşeri Bilimler (Müzik) | Arts and Humanities (Music)

Atıf Bilgisi | Cite as: Akdoğan, Mustafa Said. *Nüveyrî'nin Nihâyetü'l-Ereb'inde Mûsikî*. FCR Yayın Ltd.-Fecr, 2026.

© Tüm hakları saklıdır | All rights reserved: FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050
Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60
www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

Nüveyrî'nin *Nihâyetü'l-Ereb*'inde Mûsikî

Dr. Mustafa Said AKDOĞAN

Yazar Hakkında | About the Author

Mustafa Said AKDOĞAN

Aslen Düzce’li olup 1994’te Ankara’da doğdu. Erken yaşlarda müziğe ilgi duyarak babası Bayram Akdoğan’ın gözetiminde 5-6 yaşlarında def ve bendir enstrümanlarıyla, 10 yaşında da kanun enstrümanı ile tanıştı. İlk ve ortaöğretim tahsilini Ankara’da tamamladı. Lisans eğitimini 2017 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde yüksek onur öğrencisi olarak tamamladı. 2017’de Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Türk Müsîkîsi Devlet Konservatuvarı Türk Din Müsîkîsi Tarihi programında yüksek lisansa başladı ve aynı yıl Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde araştırma görevlisi olarak göreve başlaması sebebiyle yüksek lisans eğitimine bu fakültede devam etti. Prof. Dr. Mehmet Tıraşçı’nın danışmanlığında hazırlamış olduğu “Ahmed Gazzâlî ve *Bevâriku’l-İlmâ’ Fî Tekfîri Men Yuharrimu’s-Semâ’* İsimli Eserinin İncelenmesi” isimli yüksek lisans tezini 2019 yılında Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde tamamladı. Prof. Dr. Fatih Koca danışmanlığında hazırlamış olduğu “Şihâbüddîn en-Nüveyrî’nin *Nihâyetü’l-Ereb*’inde Müsîkî ile İlgili Bölümler ve Değerlendirmesi” isimli doktora tezini 2025 yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde tamamladı. 2018-2020 tarihleri arasında Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde araştırma görevlisi olarak görev yapan Akdoğan, 2020 yılından bu yana Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü Türk Din Müsîkîsi Ana Bilim Dalı’nda öğretim görevlisi olarak görev yapmaktadır. Arapça ve İngilizce bilen Akdoğan’ın temel araştırma alanları; Türk Din Müsîkîsi, Türk Müsîkîsi, İslam Tarihi ve Sanatlarıdır. Nurgül Akdoğan Hanımefendi ile evli olup bir kız babasıdır.

About the Author

Mustafa Said AKDOĞAN

Originally from Düzce, he was born in Ankara in 1994. Developing an interest in music at an early age, he was introduced to the daf and bendir instruments at the ages of 5-6 under the supervision of his father, Bayram Akdoğan, and to the kanun instrument at the age of 10. He completed his primary and secondary education in Ankara. He graduated from Ankara University Faculty of Theology as a high honor student in 2017.

In 2017, he began his master's degree in the Turkish Religious Music History program at the State Conservatory for Turkish Music of Ankara Yıldırım Beyazıt University. However, since he started working as a research assistant at the Sivas Cumhuriyet University Faculty of Theology in the same year, he continued his graduate studies at that faculty. Under the supervision of Prof. Dr. Mehmet Tıraşçı, he completed his master's thesis titled "An Examination of Ahmad Ghazali's Work Named *Bawāriq al-İlmā' fī Takfīr Man Yuḥarrimu al-Samā'*" at the Sivas Cumhuriyet University Institute of Social Sciences in 2019.

He completed his doctoral dissertation titled "Sections Related to Music in Shihāb al-Dīn al-Nuwayrī's *Nihāyat al-Arab* and Their Evaluation" under the supervision of Prof. Dr. Fatih Koca at the Ankara University Institute of Social Sciences in 2025. Having served as a research assistant at the Sivas Cumhuriyet University Faculty of Theology between 2018 and 2020, Akdoğan has been working as a lecturer at the Ankara Hacı Bayram Veli University Faculty of Theology, Department of Islamic History and Arts, Division of Turkish Religious Music since 2020.

Akdoğan, who is proficient in Arabic and English, has primary research interests in Turkish Religious Music, Turkish Music and Islamic History and Arts. He is married to Mrs. Nurgül Akdoğan and is the father of one daughter.

Kitap Hakkında

Nüveyrî'nin *Nihâyetü'l-Ereb*'inde Mûsikî

XIII. yüzyılın son çeyreği ile XIV. yüzyılın ilk yarısında yaşamış, Memlûkler Devleti'nin idaresi altında Mısır'ın farklı bölgelerinde kâtiplik, denetleme ve idarecilik görevlerinde bulunmuş olan Şihâbüddîn Ahmed b. Abdülvehhâb en-Nüveyrî'nin uzun yıllar sürdürdüğü vazifeleri sırasında edindiği tecrübe ve birikimi sonrasında XIV. yüzyılın ilk çeyreğinde Arapça olarak kaleme aldığı ve *Nihâyetü'l-Ereb fî Fünûnî'l-Edeb* ismini verdiği ansiklopedik eseri temelde; kâinat, insan, hayvanlar, bitkiler ve tarihe dair beş fenne ayrılmış ve insana dair fen içerisinde de mûsikî sahasıyla ilgili geniş bir malumata yer verilmiştir. Nüveyrî eserinin ilgili bölümü içerisinde öncelikle İslâm'da mûsikînin hükmü meselesini ele almış, mûsikînin ve mûsikî âletleri çalmanın haram veya mubah olduğunu düşünenlerin birbirlerine karşı Kur'ân-ı Kerîm'den, Hz. Peygamber'in sünnetinden, ashâbın, tâbiînin ve mezhep imamlarının sözlerinden getirdikleri delilleri aktarmış sonrasında semâ'ın kısımları ve illetlerini, semâ'ın beraberinde bulunması sebebiyle semâ'ı haram kılan ârizî sebepleri, semâ'ın etkilerini ve âdâbını açıklayarak sahâbe ve tâbiünden, mezhep imamlarından, âbid ve zâhid kimselerden, halife ve halife çocuklarından, eşraf ve ulemâdan, toplumun ileri gelenleri, devlet büyükleri ve komutanlardan olup tegannî eden veya dinleyici olarak mûsikî icrâ edilen ortamlarda bulunan kimselerden, Farsların yapmış oldukları Farsça güfteli besteleri öğrenerek bu bestelere Arapça güfteler giydirip icrâ eden mûsikîşinaslardan ve o icrâcılardan bu besteleri öğrenen mûsikîşinaslardan ve gınâ ile şöhrat bulmuş profesyonel erkek mûsikîşinaslardan bahsetmiştir. Nüveyrî bu meselelerin ardından kadın mûsikîşinaslar (kayneler) hakkındaki haberleri aktarmış, mûsikîşinasların bilmeleri gereken bazı hususlardan, gınâ, kadın mûsikîşinaslar ve bazı mûsikî âletleri hakkında söylenilen şiirlerden örnekler vererek mûsikî bahsini sonlandırmıştır.

Bu çalışmada öncelikle *Nihâyetü'l-Ereb*'in mûsikîye dair 335 sayfalık Arapça kısmı Türkçe'ye tercüme edilmiş, iyi bir derlemeci olan Nüveyrî'nin eserindeki mûsikî ile ilgili kısmı yazarken faydalandığı tüm kaynaklar tespit edilmeye çalışılmıştır. Sonrasında müellifin eserinde aktardığı bilgilerin doğruluğu, ilgili kaynaklardan teyit edilmiş, metindeki eksik veya anlaşılmayan kısımlar ile ilgili sorunlar asıl kaynaklar üzerinden mukayese edilerek giderilmiştir. Böylelikle Hz. Peygamber ve Hz. Peygamber sonrasındaki yaklaşık üç asırlık dönemdeki Müslüman toplumun mûsikîye dair yaşantıları, yine bu dönemde yaşamış ve birçoğunun ismi bugüne dek literatürde yer almayan pek çok mûsikîşinasın hayatları ve mûsikî yaşantılarının aydınlatılmasına katkı sunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mûsikî; Semâ'; Gınâ; Nüveyrî; *Nihâyetü'l-Ereb*

About the Book

Music in al-Nuwayrî's *Nihâyat al-Arab*

Shihâb al-Dîn Ahmad ibn 'Abd al-Wahhâb al-Nuwayrî, who lived in the last quarter of the XIIIth century and in the first half of the XIVth century and worked as a scribe, inspector and administrator in various regions of Egypt that were under the rule of the Mamluk State, wrote his encyclopedic work titled *Nihâyat al-Arab fî Funûn al-Adab* in Arabic in the first quarter of the XIVth century, based on the experience and knowledge he gained during his long years of duties, and which he basically divided into five sciences regarding the universe, human, animals, plants and history, and within the science related to human, extensive information about the field of music was included.

In the relevant section of her work, Nuwayrî first addressed the issue of the rule of music in Islam, and he cited the evidence that those who thought that music and playing musical instruments were haram or permissible brought against each other from the Quran, the Sunnah of the Prophet, the words of the companions, the tabi'in, and the imams of the schools of thought. Then he explained the parts and causes of Sama, the external reasons that make Sama haram because of its presence, the effects of Sama and its etiquette; He mentioned the companions and tabi'een, the imams of the schools, ascetic people and ascetic people, caliphs and their children, prominent people and scholars, statesmen and commanders, and those who had contact with music. In addition, Nuwayrî mentioned musicians who learned Persian compositions with Persian lyrics and performed them with Arabic lyrics, and musicians who learned these compositions from those performers, and then he mentioned professional male musicians who were famous for gînâ / music. After these issues, Nuwayrî conveyed news about female musicians, and gave examples of some issues that musicians should know; from poems about gînâ, female musicians, and some musical instruments, and concluded the subject of music.

In this study, first of all, the 335-page Arabic section of *Nihâyat al-Arab* on music was translated into Turkish, and an attempt was made to identify all the sources that Nuwayrî, who was a good compiler, used while writing the section on music in his work. Afterwards, the accuracy of the information conveyed by the author in his work was confirmed by the relevant sources, and the problems related to the missing or incomprehensible parts in the text were resolved by comparing them with the original sources. In this way, it was tried to contribute to the shedding light on the musical experiences of the Muslim society in the period of approximately three centuries after the Prophet (pbuh) and the lives and musical experiences of many musicians who lived in this period and whose names have not been included in the literature until today.

Keywords: Music; Sama'; Gînâ; Nuwayrî; *Nihâyat al-Arab*

ÖN SÖZ

Tıpkı sözlükler gibi toplumların zihin dünyalarını yansıtan eserler olan ansiklopedilerin XIV. yüzyıldan kalan seçkin bir örneği olan *Nihâyetü'l-Ereb*¹ sayısız akademik çalışmada bir referans kaynağı olmuş, Dînî Mûsikî sahasında ise özellikle hicrî ilk üç asırlık dönemde yaşamış musikişinaslarla ilgili çalışma yapan pek çok araştırmacının başvurduğu temel kaynaklardan biri olmuştur. Kaynakça ve dipnotlarda adına sıkça rastladığımız bu eserin değeri özellikle Batı ve Arap dünyasında anlaşılmasına rağmen 31 ciltlik ve yaklaşık 9000 sayfalık hacmi sebebiyle müstakil olarak hakkında çok az çalışma yapılmıştır. *Nihâyetü'l-Ereb*'in mûsikî ile ilgili kısmının müstakil olarak ele alındığı bir çalışma ise günümüze kadar yapılmamıştır. Böyle bir çalışmanın gerekli olmasına rağmen bugüne kadar gecikmesinin başlıca sebebi uzun soluklu bir çalışmayı gerektiriyor olmasıdır.

Eserin müellifi olan ve Memlûkler döneminin önde gelen kâtip ve müstenhîşlerinden biri olan Nüveyrî, eseri için bir orijinallik iddiasında bulunmamakta, hatta kendisine yapılabilecek eleştirilerin aslında alıntı yaptığı 'yüce kimse'ler'e yapılmış olacağını ifade etmektedir. Ancak eserin orijinal olmaması XIV. yüzyılın ilk çeyreğinde tamamlanarak sonrasında bazı ilâvelerin yapıldığı bu eserin kıymetini düşürmemektedir. Çünkü bir derlemeci olarak hareket eden müellif, kaynak seçiminde titiz davranmış, yaşadığı dönemden bugüne kadar itibar edilen kaynaklar üzerinden meseleleri aktarmıştır. Söz gelimi İslâm'da mûsikînin hükmü ile ilgili kısımlarda, konusundaki ilk çalışmalardan biri olan İbnü'l-Kayserânî'nin *Kitâbu's-Semâ'* isimli eserini; semâ' ile ilgili meselelerde İmâm Gazzâlî'nin *İhyâ'ü 'Ulûmî'd-Dîn* isimli eserini; mûsikîşinaslar hakkındaki meselelerde Ebü'l-Ferec el-İsfahânî'nin *el-Eğânî* adlı eserini odak noktasına koymuştur. Muteber kaynaklar üzerinden bir derleme çalışması olarak ortaya konulan ve sahamızdaki pek çok araştırmacı tarafından referans kaynağı olarak kullanılan bu eserin mûsikî ile ilgili kısmının tarafımızca çalışılması ve özellikle Hz. Peygamber (s.a.v.) ve sonrasındaki üç asırlık süredeki Müslüman toplumun mûsikî yaşantısına ve bu üç asırda yaşamış mûsikîşinaslar ile onların yaşantılarına dair anekdotlar vasıtasıyla bu döneme ışık tutabilmek bizler için bir mutluluk vesilesidir.

"Nüveyrî'nin *Nihâyetü'l-Ereb*'inde Mûsikî" adlı çalışmamızda eserin mûsikî ile kısmını üç bölümde incelemiş bulunmaktayız. Giriş bölümünde bizi böyle bir çalışmaya sevk eden sâikler, araştırmanın problemi, çalışmanın amacı ve önemi, kuramsal çerçevesi, araştırma hipotezleri ve yöntemi ortaya konulmuştur.

¹ Eserin tam adı *Nihâyetü'l-Ereb fî Fünûnî'l-Edeb* olmakla birlikte eserin ismi çalışmamız içerisinde zaman zaman *Nihâyetü'l-Ereb* şeklinde kısaltılarak kullanılmıştır.

Birinci bölümde eserin müellifi Nüveyrî'nin ismi ve nesebi (soyu), künye ve nisbesi, doğum yeri ve zamanı, ailesi, gençlik dönemi ve ilim tahsil ettiği hocaları, Divânü'l-Has'taki vazifesi, Şam'a gönderilmesi ve Şakhab Savaşı'na katılması, Kâhire'ye dönüşü ve Kâhire'deki idare ve denetim vazifeleri, Trablus'a gönderilmesi ve buradaki vazifeleri, Kâhire'ye dönerek divân nâzırlığına getirilmesi ve vefatı meseleleri ele alınmıştır. Ayrıca bu bölümde Nüveyrî'nin *Nihâyetü'l-Ereb fî Fünûni'l-Edeb* isimli eserinin ne zaman ve niçin yazıldığı, eserin içeriği, müellif nüshaları ve eser hakkında yapılan çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci bölümde *Nihâyetü'l-Ereb*'in mûsikî ile ilgili 335 sayfalık Arapça bölümü Türkçe'ye tercüme edilmiş, Türkçe metin içerisinde sayfa ve cilt numaraları verilerek ilgili yerlerin Arapça metinle mukayese edilerek okunmasına imkân sağlanmıştır. Müellif tarafından ilgili bölümde aktarılan bilgilerin tamamının doğruluğu müellifin faydalandığı tespit edilen kaynaklar üzerinden karşılaştırma yapılarak teyit edilmiş, müellifin istifade ettiği tespit edilen tüm kaynakların ilgili cilt ve sayfa numaraları her paragrafın ardından dipnotta gösterilmiştir. Metindeki eksik, yanlış ve anlaşılmayan hususlarla ilgili problemler, müellifin istifade ettiği ilgili kaynaklara doğrudan bakılarak giderilmiştir. Ayrıca metin içerisinde isimleri geçen şahsiyetler, mekanlar ve terimlerle ilgili gerekli bilgiler dipnotlarda verilmiş, açıklamaya ihtiyaç duyulan kapalılıklar dipnotlarda giderilmiştir.

Üçüncü bölümde *Nihâyetü'l-Ereb*'in mûsikî ile ilgili kısmı, yapmış olduğumuz Türkçe tercüme üzerinden incelenmiştir. Bu inceleme doğrultusunda her bir başlık müstakil olarak ele alınmış ve ilgili başlık içerisinde dağınık bir şekilde aktarılan bilgiler düzenlenerek sistematik ve öz bir hale getirilmiştir. Daha sonra incelenilen başlık içerisinde mûsikî sanatının farklı meselelerine dair yapılan tespitler ve dikkat çekici olduğu düşünülen hususlar maddeler halinde sunulmuştur.

Sonuç bölümünde ise araştırmamızda ulaştığımız bilgi ve neticeler genel değerlendirmeye tâbî tutularak tarafımızca yorumlanmıştır.

Bu çalışmayı meydana getirmemde tahlil, tenkit ve tavsiyeleriyle katkı sunan, üzerimde çokça emekleri bulunan kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Fatih Koca'ya; ilk hocam olan, üzerimdaki emeklerini hiçbir şekilde ödeyemeyeceğim canım babacığım Prof. Dr. Bayram Akdoğan'a; akademik hayatımı şekillendirirken rol model aldığım, yetişmemde büyük emekleri olan kıymetli hocam Prof. Dr. Mehmet Tıraşçı'ya, yapıcı tenkit ve tavsiyeleriyle çalışmamı yönlendiren değerli hocam Doç. Dr. Serbülen Arpa'ya, bu süreçteki tüm zorluklara karşı benimle birlikte mücadele eden sevgili eşim Nurgül Akdoğan'a, canım kızım Ayşe Nihan Akdoğan'a, beni dualarıyla ve güzel sözleriyle destekleyen canım aileme şükran borçlu olduğumu ifade etmek istiyorum.

Mustafa Said AKDOĞAN
2 Mayıs 2026 / ANKARA

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	ix
KISALTMALAR	xv
GİRİŞ	1
1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	1
1.1. Araştırma Problemi (Sorun):	1
1.2. Çalışmanın Konusu	1
1.3. Çalışmanın Amacı	1
1.4. Çalışmanın Önemi	2
1.5. Araştırma Sorunları / Hipotezler	2
1.6. Yöntem	3
BİRİNCİ BÖLÜM	
NÜVEYRÎ VE NİHÂYETÜ'L-EREB İSİMLİ ESERİ	5
1. Nüveyrî Hakkında	5
1.1. İsmi ve Nesebi (Soyu)	5
1.2. Künye ve Nisbesi	5
1.3. Doğum Yeri ve Zamanı	6
1.4. Ailesi	6
1.5. Gençlik Dönemi ve İlim Tahsil Ettiği Hocaları	7
1.6. Dîvânü'l-Has'ta Göreve Başlaması ve Kâhire'de Nâsırıyye Medresesi'nde İkâmet Etmesi	8
1.7. Dîvânü'l-Has Memuru Olarak Şam'a Görevlendirilmesi ve Moğollara Karşı Şakhab Savaşı'na Katılması	9
1.8. Şam'dan Kâhire'ye Dönüşü ve Kâhire'deki İdâre ve Denetim Vazîfelerini Yürütmesi	10
1.9. Sultan'ın Kerek'te Tahttan Feragat Ettiğini Bildirmesi ve Nüveyrî'nin Sultanın Yanında Yer Alması	10
1.10. Nâsırıyye Medresesi'nin Yönetimine Getirilmesi ve Hızlı Yükseliş Sonrası Trablus Görevlendirilmesi (Sürgünü)	11
1.11. Trablus'tan Kâhire'ye Dönüşü ve Dakhaliye ile Murtahiye'nin Dîvân Nâzirliğine Getirilmesi	12
1.12. Vefatı	12
1.13. Biyografik Zaman Çizelgesi	12
2. Nihâyetü'l-Ereb Hakkında	13
2.1. Nihâyetü'l-Ereb Ne Zaman ve Niçin Yazıldı?	14
2.2. Nihâyetü'l-Ereb'in İçeriği	15
2.3. Nihâyetü'l-Ereb'in Nüshaları	18
2.4. Nihâyetü'l-Ereb Hakkında Yapılan Çalışmalar	22

İKİNCİ BÖLÜM

NİHÂYETÜ'L-EREB'İN MÛSİKÎ İLE İLGİLİ BÖLÜMÜNÜN AÇIKLAMALI ve KAYNAK TESPİTLİ TÜRKÇE TERCÜMESİ

25

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NİHÂYETÜ'L-EREB FÎ FÜNÛNÎ'L-EDEB'DE MÛSİKÎ

409

1. İslâm'da Mûsikînin Hükmi Meselesinin Ele Alınış Şekli 412
1. Gınâ, Semâ' ve Çalgı Çalma'nın Aleyhine Getirilen Deliller 413
 - 1.1. Kitap'tan Getirilen Deliller 413
 - 1.2. Sünnet'ten Getirilen Deliller 413
 - 1.3. Sahâbe ve Tâbiîn'in Sözlerinden Getirilen Deliller 414
 - 1.4. Eimme'nin (Mezhep İmamları ve Fakihlerin) Sözlerinden Getirilen Deliller 414
2. Gınâ, Semâ' ve Çalgı Çalma'nın Lehine Getirilen Deliller 415
 - 2.1. Kitap'tan Getirilen Deliller 415
 - 2.2. Sünnetten Getirilen Deliller 416
 - 2.2.1. Sünnetten Çalgı Çalmanın Lehine Getirilen Deliller 416
3. Gınâ ve Semâ'ın Haram Olduğuna Dair Getirilen Delillerin Çürütülmesi 417
 - 3.1. Gınâ ve Semâ'ın Aleyhine Âyetlerden Getirilen Delillerin Çürütülmesi 417
 - 3.2. Gınâ ve Semâ'ın Aleyhine Hadislerden Getirilen Delillerin Çürütülmesi 418
4. Gazzâlî'nin *İhyâu 'Ulûmî'd-Dîn* isimli Eserindeki Semâ' Bahsinin Ele Alınışı 419
5. İbn Hazm'ın Semâ' Hakkındaki Görüşü 423
6. Sahâbe ve Tâbiîn'den Gınâ Dinleyenler 424
7. Eimme'den (Mezhep İmamlarından), Âbid ve Zâhidlerden Gınâ Dinleyenler 424
8. Tegannî Eden Halifeler ve Halife Oğulları İle Onlardan Nakledilen ve Onlara Nispet Edilen Savtlar (Besteledikleri Güfteler) 425
9. Eşrâf ve Ulemâ'dan Tegannî Edenler 428
10. Toplumun İleri Gelenleri, Devlet Büyükleri ve Komutanlardan Olup Kendilerine Gınâ Bestesi Nispet Edilenler 429
11. Farsça'dan Arapça'ya Gınâ Nakleden, Onlardan Bunları Öğrenen ve Gınâ Hususunda Meşhur Olan Kimseler 429
 - 11.1. Sa'îd b. Miscâh (سعید بن مسجح) (ö. 96 / 715'ten sonra) 430
 - 11.2. Sâ'ib Hâsir (سائب خاثر) (ö. 64 / 683) 432
 - 11.3. Tuveys (طويس) (ö. 86 / 705 - 96 / 715) 433
 - 11.4. Abdullah b. Süreyc (عبد الله بن سريج) (ö. 86 / 705 - 125 / 743) 434
 - 11.5. Ma'bed (معبد) (ö. 125 / 743 - 126 / 744) 435
 - 11.6. el-Garîd (الغريض) Hakkında Bahsedilenler ve Onunla İlgili Âişe bint Talhâ'dan Gelen Haberler (ö. 96 / 715 - 101 / 720) 436
 - Âişe bint Talha ile İlgili Anlatılan Haberler 437
 - 11.7. Muhammed b. Âişe (محمد بن عائشة) (ö. 105 / 724 - 126 / 744) 439
 - 11.8. İbn Muhriz (ابن محرز) 440
 - 11.9. Mâlik b. Ebî's-Semh (مالك بن أبي السّمح) (ö. 139 / 756 - 158 / 775) 441
 - 11.10. Yûnus el-Kâtib (يونس الكاتب) (ö. 126 / 744'ten sonra) 442

11.11. Huneyn (حنين)	443
11.12. Siyât (سياط) (ö. 168 / 785 - 169 / 786)	444
11.13. el-Ebcer (الأبجر)	445
11.14. Ebû Zeyd ed-Delâl (أبو زيد الدلال)	446
11.15. 'Atarrad (عطرد) (ö. 170 / 786 - 183 / 799)	447
11.16. Ömer el-Vâdî (عمر الوادئ) (ö. 127 / 744'ten sonra)	448
11.17. Hakem el-Vâdî (حكم الوادئ) (ö. 181 / 797 [?])	449
11.18. İbn Câmi' (ابن جامع)	451
11.19. 'Amr b. Ebî'l-Kennât (عمرو بن أبي الكنات)	452
11.20. Ebû'l-Mühenne' Muhârik (أبو المهنأ مخارق) (ö. 229 / 844 - 239 / 854)	453
11.21. Yahyâ b. Merzûk el-Mekkî (يحيى بن مرزوق المكي)	455
11.22. "Tanîn" Lakaplı Ahmed b. Yahyâ el-Mekkî (أحمد بن يحيى المكي الملقب بطنين) (ö. 248 / 862 - 252 / 866)	456
11.23. Benî Ümeyye'nin (Ümeyyeoğullarının) Azatlısı Hâşim b. Süleymân (هاشم بن سليمان)	456
11.24. Yezîd Havrâ' (يزيد حوراء)	457
11.25. Fülejh b. Ebi'l-'Avrâ' (فليج بن أبي العوراء)	457
11.26. İbrâhîm el-Mevsilî (إبراهيم الموصل) (ö. 188 / 804)	458
11.27. İshâk b. İbrâhîm (إسحاق بن إبراهيم)	462
11.28. 'Allûye (علوية) (ö. 235 / 850 - 247 / 861)	464
11.29. Ma'bed el-Yaktînî (معبد اليقطيني) (ö. 170 / 786 - 193 / 809)	467
11.30. Muhammed ez-Zef (محمد الزف) (ö. 170 / 786 - 198 / 813)	467
11.31. Muhammed b. el-Eş'as (محمد بن الأشعث)	469
11.32. 'Amr b. Bâne (عمرو بن بانه)	469
11.33. Abdullah b. el-'Abbâs er-Rebî'î (عبد الله بن العباس الربيعي)	470
11.34. Vechu'l-Kar'a (وجه القرعة)	472
11.35. Muhammed b. el-Hâris b. Büshunner (محمد بن الحارث بن بسخر)	473
11.36. Ahmed b. Sadaka (أحمد بن صدقة) (ö. 232 / 847 - 247 / 861)	473
11.37. Ebû Haşîşe (أبو حشيشة)	474
12. Kayneler (Mûsikîşinas Cârîyeler) Hakkındaki Haberler ve İslâmîyet Döneminde Kadınlardan İlk Tegannî Edenler ve Gınâ İle Meşhûr Olanlar	475
12.1. Cemîle (جميلة)	475
12.2. 'Azzetü'l-Meylâ' (عزة الميلاء)	480
12.3. Sellâmetü'l-Kas (سلامة القس) (ö. 106 / 724'ten sonra)	482
12.4. Habâbe (حبابة) (ö. 106 / 724)	484
12.5. Huleyde el-Mekkîyye (خليدة المكيّة)	485
12.6. Müteyyem (متيم) el-Hişâmiyye	486
12.7. 'Ubeydullah b. Abdullah b. Tâhir'in Cârîyesi Olan Sâcî (ساجي)	487
12.8. Dukâk (دقاق)	487
12.9. Kalemü's-Sâlihiyye (قلم الصالحية)	488
12.10. İbn Nefîs'in Cârîyesi Basbas (بصبص)	488
12.11. İbn Râmîn'in Cârîyeleri Sellâmetü'z-Zerkâ (سلامة الزرقاء), Rubeyha (ربيحة), Sa'de (سعدة)	489

12.12. en-Nâtûfî'nin (الناطفى) Cârîyesi 'Înân (عنّان)	490
12.13. İbrâhîm b. el-Mehdî'nin Cârîyesi Şâriye (شارية)	490
12.14. Bezl (بذل)	492
12.15. Zâtü'l-Hâl (ذات الحال)	494
12.16. Denânîr el-Bermekî (دنانير البرمكية) (ö. 186 / 802'den sonra)	494
12.17. 'Arîb el-Me'mûniyye (عريب المأمونية) (ö. 279 / 893)	495
12.18. Mahbûbe (محبوبة) (ö. 247 / 861'den sonra)	500
12.19. 'Ubeyde et-Tanbûriyye (عبيدة الطنبورية)	501
13. Mugannîlerin İhtiyaç Duydukları ve Bilmeleri Gereken Şeyler ile Gınâ ve Kadın Mûsikîşinaslar Hakkında Söylenen Şiirler	501
14. Çalgıların (آلات الطرب) Nitelikleri Hakkında Söylenenler	503
15. Nihâyetü'l-Ereb'de İsmi Geçen Çalgılar	504
SONUÇ	505
TERİMLER SÖZLÜĞÜ	511
KAYNAKÇA	517
DİZİN	539

KISALTMALAR

b.	: bin (oğlu)
bnt.	: binti (kızı)
bs.	: Basım
b.y.	: Basım yeri yok
bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
c.c.	: Celle Celâluh
ç.	: Çoğul
çev.	: Tercüme eden
DİA	: Diyanet İslâm Ansiklopedisi
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
ed.	: Editör
h.	: Hicrî
h zr.	: Hazırlayan
m.	: Milâdî
nşr.	: Neşreden
ö.	: Ölüm tarihi
örn	: Örnek
r.a.	: Radıyallahu anh
r.anhâ	: Radıyallahu anhâ
r.anhümâ	: Radıyallahu anhümâ
r.anhüm	: Radıyallahu anhüm
r.h.	: Rahmetullahi Aleyh
S	: Sayı
s.	: Sayfa no
s.a.v.	: Sallallâhu aleyhi ve sellem
thk.	: Tahkik
ts.	: Tarihsiz
vb.	: ve benzerleri
Yay.	: Yayınları
yy.	: yüzyıl